СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК XLVIII. Ч. 201. Джерзі Сіти, Н. Дж., середа, 28-го серпня 1940. No. 201. Jersey City, N. J., Wednesday, August 28, 1940. VOL. XLVIII.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016. 4-0807. THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE.

РЕҐІСТРАЦІЯ ЧУЖИНЦІВ РОЗПОЧАЛАСЬ

ВАШИНҐТОН. — По ріжних пунктах — школах, почтових та інших державних будинках в Злучених Державах Америки — розпочалась реґістрація чужинців. Реґістрація відбуватисьме чотири місяці з виїмком неділь і свят. Тому заряд щераз завізвав тих, що мають реґіструватись, щоб не зривались всі нараз, а приходили чергового дня, коли побачуть, що в черзі стоїть велике число людей. Також заряд щераз перестеріг, що за реґістрацію не треба платити, тому треба уникати тих людей, що за заплату жертвують свої услуги реґістрантам. А що таке можливе виходить із того, що деякі підозрілі особи позабирали аж по 50 реґістраційних аркушів.

ЖІНКА ЗАМІШАНА В УБИВСТВО ТРОЦЬКОГО.

МЕКСИКО СИТІ. — Мексиканська поліція виготовила формальне обвинувачення на Дрешда, чи Джексона, за вбивство Троцького. Вона таке обвинувачення виготовила також американській дівчині в Бруклина, Н. Й., Сильвії Аґельов, яка представила була Джексона Троцькому. Поліція закидає їй спілку у вбивстві. Між нею і Джексоном прийшло до драматичної сцени, коли поліція звела їх разом до купи в цілі переслухань. Аґельов назвала Джексона гидким злочинцем, аґентом ҐПУ, та висказала надію, що він сконає.

Вона далі знаходиться в ґістеричнім стані. Що до Джексона, то поліція ствердила, що всі дотеперішні його зізнання про його минуле походження, неправдиві. Він не є сином бельґійського дипльомата, не ходив до школи в Бельґії, а навіть не має в Бельґії родини. Адреси, які подавав, видумані.

ЗАХОДИ НІМЕЧЧИНИ В МЕКСИКО.

МЕКСИКО СИТІ. — Німецькі аґенти в Мексико вже тепер підготовляють економічну аґресію на цей край. Їх завданням, на випадок як Німеччина виграє війну, буде відразу підбити цей край економічно, а далі й політично. В тій цілі помагатимуть Німеччині Італія та Японія. Їм лекше буде підбити цей край економічно тому, що вони в своїх краях диктують цінами. Вже перед війною та економічна аґресія в Мексико провадилась на широку скалю, а Німеччина продавала свої пишучі машини по $25, у той час коли Америка за машини тої самої якости жадала $75. Також Італія продавала по смішно низьких цінах свої вироби штучного шовку. Японія продавала електричні жарівки майже за безцін. Бебучи під увагу слабий економічний стан Мексико, а також це, що Мексико має сирівці, а потребує чужих фабричних виробів, Америка мусить матись на бачности перед цею можливою тоталітарною конкуренцією.

КЮДАГИ ЗАКЛИКАЄ ДО ЗБРОЄНЬ.

ЛОС ЕНДЖЕЛЕС. — Джан Кюдаги, американський амбасадор до Бельґії, що тепер перебуває в Америці, заявив, що Америка повинна чимскорше зброїтись, бо небезпека дісно велика. Він говорив, що бельґійці перед війною також були певні, що їм нічого не грозить. Їх ґенерали і мілітарні знавці з олівцем у руці обчисляли, що Німеччина мусілаб стратити два міліони вояків, щоб перебратись через Бельґію, а на це ніхто з німецьких ґенералів не піде. Переконавши себе осьтак своїми уроєними доказами, бельґійці майже були певні, що війна їх омине. Не хотів війни нарід, ні уряд, ні король, ні армія. А проте одного дня появились німецькі літаки над Бельґією. За пару тижнів Бельґії, як самостійної держави, не стало.

ДАЄС ПРОТИ ФАШИСТІВСЬКИХ І КОМУНІСТИЧНИХ ОРҐАНІЗАЦІЙ.

НЮ ЙОРК. — Конґресмен Мартин Даєс вислав листи до президента Рузвелта і до републиканського кандидата Вендела, в яких домагається від них піддержки в ціли ухвалення таких законів, на основі яких можна булоб розвязати всі фашистівські, націстичні і комуністичні орґанізації, які беруть гроші з чужих держав. Даєс говорив, що Німеччина, Італія і Совєти мають в Европі свої спільні центральні бюра, звідки висилають по цілім світі, зокрема до Злучених Держав Америки, свої пропаґандні летючки, які мають за цілі підкопати устрій Злучених Держав.

МІЛІТАРНА СЛУЖБА ДАЄ ЗДОРОВЛЯ.

ВАЩИНҐТОН. — Лікар д-р Янґ, що займав високе медичне становище в американській армії в часі минулої світовій війни, тепер вислав листа до сенатора Ґласа, в якім говорить, що військова служба скріпляє здоровля молодим людям, а навіть в основі виліковує їх із зародків таких хоріб, які показалисяб у них щойно в старшім віці. Ті молоді хлопці, які підуть до армії, вернуть далеко здоровшими людьми ніж туди пішли, казав він. Здоровий ґіґієнічний харч, вправи на вільнім повітрі, правильне життя і часті лікарські оглядини, це речі, яких не кожний може, чи хоче, придержуватись у цивільнім житті.

СЕНАТ ПРИСПІШУЄ ПРИМУСОВУ СЛУЖБУ

ВАШИНҐТОН. — Сенат радив до пізної ночи попередних нарад, аж доки не прийщов у справі військової примусової служби до певних вступних заключень. По довгих дискусіях сенат ухвалив потребу армії у висоті 900,000 вояків служачих нараз підчас миру. Це значить, що ця армія до 1945 року буде виносити чотири міліони людей, бо за цей час перейде стільки людей військовий вишкіл. Сенат також ухвалив, що ця армія має бути ужита виключно на територіях західньої півкулі та на американських посілостях.

ЗАМОВЛЕННЯ ЛІТАКІВ

У відповідь на критику сенаторів, що Дорадчий Комітет у справах збросння за час сто днів замовив всего 343 літаків, згаданий Комітет подав звіт президентові і з цього звіту виходить, що за той час Комітет замовив по ріжних фабриках не 343, лише 6,747 літаків. Водночас у звіті подано, що американський промисл тепер виробляє пересічно по 10,000 літаків річно. Але це темпо до кінця цього ро у зросте до 18,000 річно. В наступнім році будуть виробляти по 36,000 річно.

ФІНАНСОВІ ОБМЕЖЕННЯ

Конґресовий комітет засобів одноголосно згодився на плян, на основі якого дозволеноб американським промисловцям заробляти на виробі зброї лиш обмежені суми. Промисловці довщий час торгувались за те, щоб дозволено їм заробляти на стільки, аби покрити видатки будови нових фабричних заведень. Комітет засобів приняв тепер цю засаду і дозволив промисловцям впродовж пятьох літ покрити з приходів видатки на розбудову фабрик. Позатим промислові доходи з виробу зброї та амуніції будуть під пильною контролею уряду і не можна буде на них заробляти грубих міліонів.

ПЕРШІ НАРАДИ В ОТАВІ

ОТАВА (Канада). — Тут відбулись перші наради спільної американсько-канадійської оборонної ради, що має знайти спільні пляни оборони північної західньої півкулі перед можливим ворогом. Наради вдбувались під головуванням двох предсідників — Ля Ґвардії з боку Америки і О. М. Биґера з боку Канади. Ля Ґвардія в своїй вступній промові заявив, що завданням їхньої ради є постаратись про те, щоб засаду Монро обернути в чин. Він сказав, що їх рада буде бавитись мало в ріжні формальности, зате дивитисьме, щоб робота була зроблена.

ВІЙНА З АНҐЛІЄЮ ВХОДИТЬ У „РІШАЛЬНУ ФАЗУ", КАЖУТЬ НІМЦІ

З того, що пише німецька преса, та що передають американські кореспонденти, виходить, що німецькі налети на Анґлію покищо не осягнули свого, себто не знищили британської оборонної сили. Та, як кажуть имецькі військові комунікати, всі ті налети були тільки „розвідочними", бо доперва тепер зачинається „систематичне винищування ворожих військових обєктів". Таке „винищування" мало зачатись минулої суботи. З тим днем, кажуть німці війна з Анґлією ввійшла в кінцеву і властиву фазу.

СЕМИЙ НАЛЕТ НА ЛОНДОН

На протязі 6 годин ґуркотіли протилетунські гармати та блестіли світла над Лондоном, шукаючи в хмарах за німецькими літаками. Але ті літали дуже високо, так, що не можна було їх добачити. Очевидно, що з такої висоти годі бомбардувати якісь намічені обєкти. Тому, як кажеться в комунікаті, бомби падали цілком безцільно й шкоди не наробили. Мабуть те, що від суботи до вівтірка було аж сім налетів на Лондон, вказує, що німцям іде головно про ширення пострху, залякування людности. Та були численні налети і на інші міста й околиці. Там уже нанесено більше шкоди. В Фолкстон бомба впала на торговицю, коли там було повно людей. Наслідком вибуху мало там згинути коло 50 осіб.

БОМБАРДУЮТЬ ІРЛЯНДІЮ

Невтральна Ірляндія переконалась, що ледви, чи зможе остати невтральною, бо німці бомбардують теж і ірляндські місцевости. Наслідком такого першого бомбардування згинули три дівчині та знищено молочарню, згідно з тим, що подає ірляндський уряд.

АТАКУЮТЬ ЦІЛУ НІМЕЧЧИНУ

Британські літаки літають тепер як ніч так день над цілою німецькою територією. Долітають до Лайпціґу, а навіть до Штетина. Літають далі понад Берліном. Та нищать головно фабрики та військові склади.

НА ЧАТАХ. — Кадети з Військової Академії у Вест Пойнт відкрили місце полету „ворожого" літака при допомозі стереоскопічної машини до вишукування. Це було в часі удаваної битви недалеко Вест Пойнт, Н. Й. Між 1,500 кадетами, що брали участь у битві, є будучі офіцири армії.

ДОНОСЯТЬ ПРО МАСОВІ АРЕШТИ В ЕСТОНІЇ

СТОКГОЛЬМ. — З Естонії доносять про цілковиту советизацію краю, получену з масовими арештами бувщих естонських діячів. Арештують в першу чергу бувщих членів уряду. Доносять теж і про численні самогубства.

ПІД ТАКТ І ПРИКАЗ МОСКВИ.

СТОКГОЛЬМ. — З незалежности Лотви, Литви і Естонії вже нічого не лишилось. Їхні „парляменти" приняли советську конституцію і зробили все, що наказано з Москви. Чолові місця позабирали члени комуністичних партій згаданих країв. Заповіджено нові вибори, щоб перевести ще основнішу чистку. Покищо Совєти ще не підходять до селян з конфіскатою худоби, бо є тої думки, що до цього треба підходити „злегка".

В НАЛЕТАХ НА АНҐЛІЮ БЕРУТЬ УЧАСТЬ ТРИ ТИСЯЧІ ЛІТАКІВ.

ЛОНДОН. — Німці, як виявляється, змінили тактику летунських налетів на Анґлію. Не висилають їх разом у великій скількости, як це було при недавніх масових налетах. Виходить, що це їх коштувало дуже дорого, бо британцям було лекше трафляти в такі збиті маси з протилетунських гармат. Крім того проти німецьких мас висилала Королівська Повітряна Сила свої літаки, теж масово. Усе це доказало, що масові німецькі налети не приносять німцям великої користи, але зате наносять їм велику шкоду. Тому мабуть німецьке командування висилає тепер малі відділи. Але тих відділів є дуже багато. Нараховують, що німці пускають тепер в рух три тисяні літаків для нападів на Анґлію.

Питання: як довго видержать?

Британці розбирають справу таких налетів цілком холодно. Вони ствердхують, що німці втратили дуже багато літаків, і то в дуже короткому часі, бо зістрілено коло 800 німецьких літаків тільки від 8. серпня. Так далі не буде могло продовжатись з тої простої причини, що Німеччина не може видержати таких втрат. Знову шкода, яку завдають ті літаки Анґлії, не іде в парі з німецькими втратами. Матеріяльна шкода рішучо не є така, щоб вона могла заважувати на висліді війни. Іде тільки про „нерви" населення, а це тяжко означити. Та покищо нема ніяких ознак, щоб нерви британців слабли. Але й при тому треба брати під увагу теж і нерви німців, бо вони довше у війні. І їхне населення постійно наражене на налети і бомбардування.

КРИТИКУЄ ЛЕТЮЧКИ.

БЕРЛІН. — Берлінський кореспондент часопису „Ди Ню Йорк Таймс", Персівол Нот, подає, що британські летуни скидали над Берліном летючки. Каже що дуже тяжко було таку летючку дістати. Тому „дораджує" скидати їх пачками! Далі твердить, що пропаґанда, якою наповнені ті летючки, не є добра, бо не осягає цілі. В летючці кажеться, що Велика Британія має 492,000,000 людей і велику фльоту, більшу від фльот усіх держав світа, разом беручи. Кажеться, що Гітлер зле обчислився, що війна буде тревати так довго, поки Третій Райх не буде знищений.

Згадує за Злучені Держави.

В летючці говориться далі, що з Анґлією іде як союзник президент Рузвелт, та що ґен. Першінґ та видавець Вилйем Герст є тими, що підпомагають Анґлію в Злучених Державах, та що Герст вже оголосив, що Америка мусить вступити в війну по боці Анґлії, а проти Німеччини. Далі кажеться, що американські знавці обчислили, що наслідком війни буде голодувати в Европі 300 міліонів людей.

ПОЛЬСЬКІ ВОЯКИ В ФРАНЦІЇ.

ВІЩІ. — В Франції, яка не є занята німцями і є під владою уряду маршала Петена, є ще коло 15,000 польських вояків і офіцирів, що тепер знайшлися в дуже скрутному положенні. Інші польські вояки перейшли до Швайцарії, або знайшлися в Анґлії. Та, як кажуть, французький уряд ставиться до польських вояків дуже щиро. Помагає їм тим, що робить з них робітничі відділи. Ніякому полякові не вільно опустити Францію, навіть якби дістав дозвіл від якогось іншого краю на переїзд.

ЯПОНІЯ НЕ СПУСКАЄ ОКА З ГОЛЯНДСЬКОЇ ІНДІЇ.

ТОКИО. — Не зважаючи на те, що Німеччина дає виразно пізнати, що вона не веде війни на те, щоб з неї користала Японія, та остання таки далі продовжує кампанію за те, щоб втягнути Нідерляндську Індію в коло своїх інтересів. Вона каже, що їй іде про те, щоб до згаданого краю діставались японські товари, та щоб вона мозла одержувати в заміну потрібні сирівці.

"SVOBODA" (UKRAINIAN DAILY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holodays by the Ukrainian Press and Book Company, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

За оголошення редакція не відповідає.

Письменний текст оголошення має бути в адміністрації 48 годин перед появою числа, в котрім оголошуючий хоче мати своє оголошення.

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

З Канади належить посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016. 4-0807.

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

РАЗ-У-РАЗ ПРОТИ СПІЛКИ

Читаємо в канадійській ґазеті „Українські Вісти" в статті п. н. „Далі торгують українською землею", між іншим таке:

„Тепер Гітлер веде торг зі Сталіном коштом скравка української землі. Совєти незадоволені розмежованням земель з Німеччиною і домагаються нового перегляду границь з тим, щоб Холмщина і Лемківщина були приєднані до підсовєтської України, і то з огляду на той процес українського національного відродження, що відбувається тепер на тих землях. А Гітлер постійно дражнить Москву і Сталіна рештками української землі в надії, що дібє ще одного бизнесу з большевиками... Треба готовитись на чергову трагічну подію, на те, що під московським чоботом може опинитись остання полать рідної землі... Колиб таке сталося, американський континент, з поважним числом українців, став би одиноким осередком української, незалежної, демократичної думки. На українців у Злучених Державах і Канаді тоді спаде велика відповідальність за дальшу долю українського народу і його духові цінности".

Про те саме писали ми і в нашій ґазеті. А що до цього йде, видно й з того, що пишуть московські „Ізвєстія" про совєтсько-німецький договір про ненапад. А цей урядовий совєтський орган пише, що це „провокатори" штучно підюджували большевицьку Росію і націстівську Німеччину до ворожнечі й війни, бо большевизм і націзм можуть спокійно жити як добрі сусіди. Уже по тім не тяжко передбачити, що „торг" за Лемківщину і Холмщину може бути скоро добитий. А коли ще так є, як пишуть згідно націсти і большевики, що Совєти і Німеччина порозумілись щодо всіх європейських і світових проблем, то ясне, що те порозуміння це смерть вільної України, колиб воно дійсно вдержалось, і колиб здійснилась большевицько-націстівська програма поділу Европи і світа.

Годимось з канадійсько-українським часописом, що тоді американська земля стала6 одиноким осередком української, незалежної, демократичної думки. Тільки додамо, що вже тепер так є. І тому саме треба нам вести в Америці сильну й обєднану акцію, щоб виказувати, що світова демократія, а з нею і Україна, є загрожені не тільки з боку Гітлера, але й з боку Сталіна. Треба звертати увагу на те, що коли говориться про так ясно здекларовану большевицько-націстівську спілку, то деякі чинники ще далі постійно вибілюють Совєти, а деяка преса, може й в добрій вірі, ще далі дурить читачів, що Совєти готові кожної хвилі покинути Гітлера. Памятаймо, що Сталін і Гітлер це дуже реальні політики. Ніщо інше, а реальні конечности, звязали їх докупи і далі будуть їх вкупі держати. Тому треба їх трактувати одною мірою. І треба завжди памятати, що европейський хаос зачався у повній силі від большевицької дурійки в Росії, а все інше є — наслідком. Ось такі речі треба нам постійно повторяти і раз-у-раз їх вияснювати.

„ЦАРІ" В РОБІТНИЧИХ ЮНІЯХ

Американські часописи з 23. серпня подали дві цікаві новинки. Одна з Мишиґен Ситі, Індіяна, каже: „Маєток недавно помершого Майка Карозо, колишнього царя над якими 20 робітничими юніями в Шікаґу, виказує 100,000 дол. вартости в реальностях і 30,000 в особистів маєтку". Друга новинка, поміщена в нюйорських ґазетах, каже: „Гарі Шнайдер, цертифікований публичний рахунковий знавець з Шікаґа, зізнав сьогодні на розправі в суді, що в часі контролі Міжнародньої Юнії Послугачів у Будинках він відкрив, що президент цієї юнії, Джордж Скаліз, побрав від 1. травня 1937 року до 31. березня 1940 року на свої видатки і як платню як президент юнії суму 191,780,23 долярів".

Пересічний громадянин-робітник, що жиє з праці рук і все лише мріє про поправу своєї долі та про хоч яку-таку готівку, щоб її мати на випадок нещастя чи особлившої потреби, певно здива не виходить, коли це читає. Не двітри тисячки побрали обидва провідники робітничих юній за свої услуги, як урядовці, але сотні тисячів долярів! Не булоб це дивним, колиб ті люди вважали долю робітника як долю смертельної людини, якій треба весь вік працювати, щоб на старість мати який-такий притулок. Та ці непрошені „опікуни" робітника представляють долю робітника як долю раба, такої нещасної людини, з якої ссуть кров усі роботодавці, яку визискують всі прилюдні власти та яка через те не може зажити ніколи так, як інші люди.

Оці два випадки, що вказують на те, що провідники юній „доробляються" величезних маєтків, це не відірвані випадки. Це лише зразок цього, що діється в юніях. Хто обзнакомлений з життям юній, той знає добре, чим є многі юнії. Це часто твір енерґічних одиниць, що, організуючи робітників, вміли забезпечити собі вплив і теплі місця, себто добрі платні становища. Це ті „царі", що нагромаджують маєтки ріжними засобами, які тільки попадуть під руки. Інтриґа та обман як робітників, що їх мають під своєю владою, так і капіталістів, з котими ведуть переговори, це звичайні явища. З року на рік іде в юніях боротьба ватаг, щоб одго або того поставити якимсь там хочби дрібним урядовцем, звичайно делеґатом, що шукає за роботою для юнійних членів, бо це теж „робота" царенят.

Марнування робітничого гроша, якби в якій державі в часі війни, це правило. При всякій нагоді забава таки в льокалях юнії, якби це були які підземні нори — це спосіб утримання царенят при владі. Нерідко до бюра юнії приходять жінки з запитом, де є їх чоловіки, або де вони поділи зароблені гроші. Скільки бійок при таких нагодах, про це навіть не можна писати. А все те прикривається плащиком оборони робітничих інтересів.

Очевидно, це не значить, щоб за ті надужиття обвинувачувати ввесь робітничий рух, зокрема нищити робітничі юнії чи накидатись на тих робітників, що в добрій вірі йдуть сполідарно й шукають поправи своєї долі. Але, коли вже робітничі справи управильнино в Злучених Державах законом, відомим під іменем „Бил Вагнера", то треба ще піти дальше в їх змаганнях і зробити юнії не лише промоторами у здобуванні вищої платні та ліпших умовин праці, але теж і такими установами, де робітник не становив би терену визиску для ріжних ґенґстерів, що з одного боку тягнуть гроші на свої чесні й нечесні потреби, а з другого запродують цих робітників, кому їм любо й вигідно.

Зазначуємо це з нагоди відкриття великих надужить Скаліза, що він був президентом цеї юнії, якої членство є в більшости українського походження.

ЯК Є З ПІДБИТИМИ НІМЦЯМИ ЗЕМЛЯМИ?

Німецькі армії за останній рік здобули чимало чужої землі та підбили численні німецькі народи. Нові території вимагають нового великого адміністративного апарату. Отже заходить питання, чи в адміністрації німці покажуться такими спритними, як вони показали себе у воєнній штуці.

Німеччина забравши сотки тисяч кв. кільометрів, мусить вдержувати тепер порядок як серед своєї армії так також і серед цивільного населення в Польщі, Чехії, Норвеґії, Данії, Бельґії, Голяндії, Люксембурґу та Франції. Виглядає, що Німеччина старається в тих державах обсадити своїми людьми тільки ключеві позиції, а ціла нижча адміністративна машина складається з горожан підбитих країн. Льокальна поліція працює під доглядом Ґештапо, що там далі повнить свою службу та кермує публичним рухом більших місцевостей. Місцеві лістарі далі розносять почту, а податкові уряди збирають податки як передтим. Мабуть що найлекша є контроля Німеччини над Богемією та Моравією, що технічно творять автономний протекторат Німеччини. Але і там є повно німецької тайної поліції, штурмових відділів та німецької армії, що „ґарантують" спокій краю.

Бувші польські землі є під німецькою військовою окупацією. Майже одну третю здобутої території втілено вже на стало до Німеччини як окремі округи Данціґ — Зах. Прусія, Варта й т. д., що є під зарядом окремого намісника. Решта Польщі творить т. зв. „Ґенерал - Ґубернаторство", на чолі якого стоїть ґенерал-губернатор. Велика частина поляків виселена, а на місце їх прийшли німці з Балтику та СССР.

В Норвеґії німці створили новий кабінет та зорганізували новий уряд ґубернатора-комісаріяту. Майже вся льокальна адміністрація остала в норвезьких руках.

В Голяндії править німецький комісар, що є відповідальний перед самим Гітлером. Спеціяльні німецькі торговельні знавці кермують економічним життям Голяндії. Публичний спокій поручено німецькому генералові, який співпрацює з місцевою поліцією.

Бельґія не має ще цивільної влади, отже остає дальше під німецькою військовою владою.

Здобута Франція поділена на кілька військових округів, на чолі яких стоять німецькі військові. В деяких містах, як от в Парижі, французька поліція виконує далі службу. Але назагал здобутою Францією правлять німці.

Окрему цивільну адміністрацію встановлено в Альзації та Льотаринґії, як також в Люксембурґу, щоб повести тамошне життя на взір того, що існує в Німеччині. Німці задумують задержати ці провінції вже назавжди.

Населення всіх тих країв старається всіми силами чимскорше привернути життя до нормального рівеня та відбудувати це, що було знищене. Та це справа тяжка. Середня кляса дуже потерпіла. Наприклад, данські торговці жили майже виключно з експорту яєць та масла до Англії. Тепер тони продають ці продукти. німцям за бльоковану марку замісць за вільний анґлійський стерлінґ.

Такі міста як Брюсель, Амстердам, Копенгаґа та Осльо, колись повні вільного життя, тепер без життя і в темноті, будучи під постійною загрозою несподіваних нічних рейдів.

Відтяті від Америки.

Всі ці здобуті німцями краї, буквально відтяті від американської півкулі та позбавлені всіх тих продуктів, які колись діставали зза моря. В Голяндії та Бельґії відразу забракло кави та чаю, а дальше убрання та черевиків, які то продукти спроваджувано з Америки у великій скількості. Перервана навіть переписка з родинами за морем, а та, що є, остає під доглядом німецької тайної поліції.

В Бельґії та Голяндії селяни вернули до господарств, а воякі до своїх попередніх занять. Та в окупований Франції цілий процес дуже повільний, бо стрічає цілий ряд технічних перешкод з боку Німеччини. Франція в північних околицях чисто знищена і потребує численних рук для скорої відбудови.

Продовжена війна з Англією ще більше вяже німцям руки в підбитих краях. Тому треба буде надіятись більшого натиску на ті краї. А це знову викликуватиме серед населення негодування. Тому можна надіятись ріжних несподіванок, особливо, як війна протягнеться.

УКРАЇНЦІ Й НЕВТРАЛЬНІСТЬ

В одному з останніх чисел черновецької „Нової Ради" (ч. 47 з 13. червня 1940) була поміщена стаття п. н. „Чи можна зберегти невтральність?" Стаття числиться ще з тим, що Буковина є складовою частиною Румунії (це перед заняттям краю большевиками!), та що українці в Румунії повинні творити в повній „льояльности до держави", в якій живуть, „культурні цінности, що проминувалиб і на всі інші наші етнографічні території". Та тут іде нам про що інше, а саме про властиву тему статті, себто про те, чи українці мають поводитись тепер невтрально, чи інакше. Про це пише згаданий часопис таке:

„Не могли зберегти невтральности держави, що своїм ґеографічним положенням входили в стратеґічні комбінації ґенеральних штабів воюючих сторін, тяжко зберігають свою невтральність держави, що в наслідок свого матеріяльного багатства, як доставці сировців, палива й харчів є яблоком незгоди між воюючими.

„Але можемо й мусимо зберегти невтральність ми українці, як недержавна нація, нація без власної території. Не могли ми її зберегти тоді, колиб хтонебудь з великодержав поставив на чергу дня: розвязку українського питання.

„А сьогодня бачимо, що не зважаючи на політичний інтерес, що представляє собою українська проблєма, ніхто не видвигає цього питання, а навпаки великодержави перелицитовуються в залицяннях до Совєтської Росії.

„З огляду на такі обставини ми мусимо зберегти невтральність і приготовлятися до чину на той випадок, коли питання України вирине на верх, бо воно мусить виринути, якщо не має бути повторення версайського мира, що спинився перед російським табу.

„Чи питання України буде рішатися при зеленому столі, чи на полі битви, ми мусимо бути скрізь присутні з недвозначними доказами, що без вирішення українського питання не може бути тривалого мира на Сході, не може його бути й в Европі.

„І в тому часі, коли на західних полях у завзятому бою вирішується майбутня доля Европи, коли йде боротьба нового світа з старим, ми пригляньмося, учімся і не кладім завчасу здорової голови під чуже евангеліє.

НАЗНАЧЕНИЙ. — Посадник Фіорелло Ля Ґвардія з Ню Йорку, є одним із шести людей, що їх назначив президент Рузвелт членами спільної Канадійсько - Американської Оборонної Ради.

С. ЧЕРКАСЕНКО.

ПРИГОДИ МОЛОДОГО ЛИЦАРЯ

РОМАН З КОЗАЦЬКИХ ЧАСІВ

ТОМ I.

(18)

Тому, що, за січовим звичаєм, старшина сама не мала права приймати жадних важливих рішень без товариства, перед старостинським урядом зібралося з нагоди прибуття польного гетьмана все січове товариство, що наїхало в той час і гуляло в Каневі. Не зважаючи, в чому справа, чого жадає від товариства польний, низовці зустріли його й його почет мовчки, вишикувані на своїх румаках, у повній зброї, півкругом на майдані перед самим урядом.

Увесь майдан укрито було цікавими. Коли високий гість підїхав на своєму білому арабові до січовиків, а кравця-ники покрилися в старостинському великім дворі за довжелезними стайнями та надвірнім будуванням, цікавий натовп присунувся ближче, щоб чути, про що гетьман говоритиме з січовиками; а січовики теж чекали цього з цікавістю, хоч були похмурі й не ховали на обличчях свого виразного недовіря та підозри.

Польний згорда привітався й став до товариства якось боком, а передом до натовпу більше, ніж до тих, що до них мав справу. Видно було з усього, що гетьман ненавидить козаків з усього серця панського й глибоко зневажає їх, а коли й приїхав, щоб єднатися з ними, то лише тому, що примушений був якимсь наказом згори.

А говорив він про те, що найясніший король, піклуючись із ласки монаршої про своїх підданих днями й ночами, звернув свою високу увагу й на кількаразові прохання війська низового запорозького, обіцяючи його задовольнити в повній мірі, коли військо січове й надалі лишиться в покірному послушнястві в його королівської мосці й Речипосполитої польської. Говорив далі про те, що це вже освідчено уряд Січі Запорозької, й що військо запорозьке з великою вдячністю прийняло цей новий вияв монаршої милости й з щирою відданістю й готовістю обіцяло свою лицарську поміч у війні з турками, що її королівська величність має розпочати в найближчому часі.

При цій звістці кінними лавами прошумів глухий гомін не то здивування, не то задоволення, та гетьман на це навіть голови не повернув у їх бік, а пасучи очі дівчатами з рясного натовпу, правив, як завчене, далі... Найясніщому королеві відомо, що український народ, памятаючи великі милості й високу ласку до себе королів польських, памятаючи їх щиру приязнь і любов, з великим піднесенням приняв звістку про війну з невірними там, де про це вже стало відомо, й на випадок потреби, запишеться офірувати для цього не тільки майно, а життя своє. Він, його королівської мосці польний на всю Україну гетьман, певен...

Високий речник давно вже не спускав очей з якоїсь постаті в стовпищі цікавих міщан, врешті не витримав, кивнув одному із старшин свого почету й, коли той запобігливо підїхав до нього своїм конем, то він, злегка нахилившись із сідла, щось зашептав до старшини, урвавши промову, й показав йому очима на натовп. Старшина так само метнув зизим оком, не міняючи постави, на міщухів, подлявся мить, кивнув головою, посміхнувшись, і хутко відїхав геть у старостинський двір, а польний, немов би нічого не сталося, казав далі. Він певен, що такими самими почуваннями горять і лицарі війська його королівської мосці запорозького, а тому, вертаючись оце тепер негайно на Січ, не вільки прихилитимуть до його людність до готовости звоювати бісурменів, але й затягатимуть затяги з колишніх досвідчених козаків, з виписчиків та й з молоді для послин й збільшення війська низового запорозького, на яку щіль хоч зараз мають одержати кошти з його, польного гетьмана, військового скарбу.

Все далі не спускаючи очей з якогось місця в натовпі міщанським, додав тим самим одноманітним, байдужим голосом про те, що він, польний гетьман, знаючи заслуги перед отчиною й непохитну вірність Речипосполитій січового лицарства, сподівається, що й цей свій малий і тимчасовий обовязок присутні оце тут низові вояки виконають якнайкраще, оправдуючи тим високе до них довіря його королівської мосці, Речипосполитої польської й його, свого польного гетьмана.

Скінчивши своє слово до зібраних для вислухання його запорожців, він і після цього навіть не глянув на козаків, а смикнув за поводдя свого араба й відїхав геть до староства. Почет його, опріч запорозького полковника й писаря, відїхав слідком за ним. Запорожці, як слухали високого гостя мовчки й не рухаючись, так і лишилися ще якусь хвильку на місці, похнюпившись і роздумуючи.

— Ну, щож, панове-браття, — розбив нарешті тишу старий полковник, — перш, ніж маємо щось відказати ясновельможному, мусимо відбути раду!...

Глухий гомін згоди був йому за відповідь, а далі, з наказу полковника, січовики ладними лавами відїхали геть за полковником. Почали розходитися поволі й міщани, обговорюючи те, що бачили й чули.

Був і Павло в юрбі цікавих. Здалеку розпізнав у квітчастій зграйції міських дівчат Орисю й поклав собі конче підійти до неї, коли люди розходитимуться, й провести додому, тому, як тільки рушили з майдану запорожці, він почекав, поки стало вільніше, підійшов до неї й привітався.

— Додому, Орисю? — спитав.

— Ні, — відповіла, — ще не зараз... мушу зайти ще до Катрі...

— Ну, то нам по дорозі... Проведу тебе. Довго там будеш?

— Не знаю...

Павло тепер тільки помітив якусь непевність в її очах, якусь тривогу в голосі й збентеження.

— Що з тобою, голубко? — зважився запитати.

І в голосі його вона відчула стільки щирости, теплого спочуття й ласки, що мимохіть сльози навернулися на очі й захотілося, як малій дитині, поскаржитись йому. Але на що поскаржитись, коли й сама допутя не знала, що саме бентежило її серце?...

— Я не знаю, Павлику... нарешті промовила, відвернувши обличчя вбік і ховаючи сльози. — Ти, мабуть, бачив... я стояла з дівчатами... а він усе на нас позирав... наче, крім нас, нічого не було на майдані...

— Хто, Орисю? — здивувався парубок.

— Таж той... що оце допіру приїхав...

— Польний?

— Еге ж.

Павло нічого не розумів.

— Ну, то що, що позирав?

(Дальше буде).

З ДНЯ

РОБОТА „П'ЯТОЇ КОЛЮМНИ".

Секретар фльоти, Френк Накс, опублікував недавно у всіх ґазетах статтю про діяльність „п'ятої колюмни". Ця стаття написана на основі кількох стать полк. Доновена та кореспондента Мавверa, що то їздили до Европи, щоб наочно переконатись про способи роботи „п'ятої колюмни" та про наслідки цеї роботи на упадок ріжних країв перед німецькою навалою. Маючи на увазі досвід европейських країв, Френк Накс радить американській суспільности, як треба боротись із п'ятою колюмною; а головне, як пізнавати підривну роботу цеї колюмни.

„Неприготованість, несподіванка, далі зволікання, вкінці переполох — є головними обявами цеї нової форми нападу", каже він.

КОНКРЕТНІ ЗАКИДИ.

„Збираючи все разом", каже він далі, „завданням цеї (ворожої) пропаганди є осягнути таке: Наперед створити замішання думки, підозріння і розкол серед мас, щоб ослабити мораль і обнизити витревалість. Далі, викликувати заздрість і ворожнечу поміж поодинокими суспільними клясами, а також поміж ріжними політичними, расовими і релігійними групами. Це дуже ефективний засіб, щоб розбити в краю єдність думки і чину. Ще далі, спинити всяку успішну підготовку зброєння. В усіх підбитих краях Европи пацифістів підюджувано в їх роботі до найдальших границь. Видні державні мужі і політики, які були переконаними пацифістами, були змушувані уживати своїх впливів проти всяких широко закроєних зброєнь. Навіть церковних достойників заставлювано при помочі скритих способів ганити пляни зброєння".

РОЛЯ РАДИКАЛЬНИХ ЕЛЕМЕНТІВ.

„Радикальні елементи серед робітників", каже далі Накс, „були накликувані, щоб ставити опір урядові, коли той хотів затягнути їх до военних цілей. В Франції саботажі робітництва в програмі зброєння були причиною браку головного виеквіпування. Ці саботажі виконувано якраз у ту пору, коли наці гнали своїх робітників у Німеччині до найдальших границь їх сили, щоб витворити ті военні машини, якими опісля вони поконали Францію. А тепер ті самі французькі робітники, які слухали підшептів агітаторів п'ятої колюмни, мусять працювати 56 годин на тиждень, без жадної додаткової півторачасової заплати за надвишку годин. А це тільки початок цеї нацистичної влади в Франції".

Як четверту ознаку роботи п'ятої колюмни Накс подає це, що багаті кляси в Англії і Франції, побоюючись діяння радикальних течій, клонились до погляду нацистичних агентів, які говорили, що небезпека краєві грозить більше від внутрішніх соціяльних течій, ніж від зверхнього ворога. П'ятою ознакою було це, що нацисти вмовили в многі невтральні, слабші держави, що коли вони задержать свою невтральність, наці залишать їх у спокою. Внаслідок цього багато країв не хотіло співпрацювати зо штабами великих держав, зокрема Франції і Англії, хоч ті були їх природними союзниками, а свої мілітарні підготовки виконували зокрема.

ОСТОРОГА.

Маючи вичислені ознаки праці п'ятої колюмни з боку такої авторитетної людини, якою є секретар маринарки Френк Накс, можна буде легше боротись з тою працею.

Із наведеного виразно виходить, що ті люди, організації, видавництва, які викликають серед загалу замішання думки, підозріння і розкол, причиняють для суспільности шкоду. Також ті, що ширять внутрі клясову боротьбу, цькують одну клясу проти другої, одну політичну партію проти другої. Також свідомо, чи несвідомо, шкідливу роботу роблять пацифісти, які є проти морального і матеріяльної сили краю. Шкідниками є ті радикальні робітничі елементи, які саботують зброєння Америки. Шкідниками є всі ті зпосеред багацьких кляс, які бояться зміни внутрішнього ладу більше від зверхнього ворога, що готові, щоб до тої зміни не допустити, переговорювати зо зверхніми ворогами, а навіть при помочі зверхніх сил готові шукати забезпечення своїх внутрішньо - клясових привілеїв. Шкідниками є також ті державні мужі і політики, які думають, що врятують свій край догаджуючи зверхнім силам і які вірять, що в заграничній політиці слово, обіцянка, писемний договір не піддержаний силою, якась високопарна засада — це такі речі, на яких можна плянувати дальшу долю власного краю.

ВІДВОРОТНИЙ ВІДХІД.

З другого боку, ті особи, організації і видавництва, які поборюють умове замішання, підозріння і розколи серед суспільности; які голосять національну єдність серед усіх суспільних кляс; які ширять геройчний світогляд у противенстві до пацифізму; які наклікують нарід на найбільшого морального і матеріяльного зброєння; які кажуть давати перевагу заграничній політиці над внутрішньою, себто безпеку перед зверхнім ворогом ставити вище від внутрішніх соціяльних пересунень; вкінці, які кажуть не будувати заграничної політики на якійсь засаді, високопарній заяві, чи паперовій обіцянці, тільки на силі і на справжніх, реальних, себелюбних інтересах нації — ті особи, організації і видавництва поборюють працю п'ятої колюмни і є корисні для краю.

З ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАД І ОРГАНІЗАЦІЙ

НЮ ЙОРК, Н. Й.

Виступ Молодечого Хору на радіо.

В ту середу буде українська програма на радіовій стації WNYC, від години 8 до 8.30 вечором. Буде це свого роду генеральна проба співу, з яким виступить молодь на Світовій Виставі в неділю з нагоди Американсько-Українського Дня. Співатиме Український Молодечий Хор з Ню Йорку і Ню Джерзі, під проводом С. Марусевича. Говоритиме через радіо ред. С. Шумейко. Солістка: Анна Тростянецька. Потім буде вистава Української Моди та українські народні танки, з якими виступлять Клюби Танцюристів з Елизабет, Джерзі Сіти і Ню Йорку.

Борис Кудрик.

ПОЕЗІЯ ШЕВЧЕНКА В МУЗИЦІ

Ніодин український поет не натхнув стільки композиторів, щоб вони укладали для його творів музику, як — Шевченко. Воно не диво. Висока музикальність Шевченкового вірша, його незвичайна співучість аж проситься — під музику. Тимто й композицій до Шевченкових поезій у нас розмірно багато, й число композиторів, що укладали музику до творів Кобзаря — велике.

В цій статейці хочемо дати короткий перегляд музичних творів до слів Шевченка, почавши від найдавніших часів до сьогодні. Правда, вичерпати всі — буде важко. Їх багато, число їх дійде до пару сотень. Та мистецька вартість їх нерівна. Тимто ми обмежимося найважнішими.

*

Чи за життя Шевченка писав уже хто музику до його слів — сказати трудно, бо взагалі час від смерти Бортнянського (1825) до смерти Шевченка (1861) в історії музики покищо дуже мало прослідженний. Пишуть щось про двох тодішніх наддніпрянських композиторів, Шпаковича та Селецького, що зносилися з Шевченком, але про їх творчість, про те, чи вони що писали до Шевченкових слів, нічого невідомо. Тимто покищо мусимо починати говорити про Шевченкову музичну літературу вже в добі по смерти поета, коли самі його твори стали ширитися по той і по цей бік Збруча.

За вихідний рік візьмемо рік 1868 — сімдесять літ тому. Тоді водночас появляються два хорові твори до тих самих слів Шевченка, один тутешній і один наддніпрянський, а саме — „Заповіт" Михайла Вербицького (1815—1870) й Миколи Лисенка (1842—1912). І не зважаючи на геніяльність Лисенка, на його велике знання народньої пісні — твір перемишляка Вербицького „виграв першу" завдяки куди гладшій формі та хоч може не дуже „народньому", та зате більше піднесеному, врочистому, забарвленню цілости. Але незабаром Лисенко винагородив устокрот свою першу „поразку"— випускаючи, число за числом, свою славну „Музику до Кобзаря", зложену з кільканадесятьох сольоспівів, дуетів, терцетів, квартетів та хорів із достроєм фортепіяну, а то й орхестри. Незабаром по всій Україні залунали такі незабутні перлини як сольові пісні: „Ой, одна", „Якби мені, мамо намисто", „Нащо мені чорні брови", „Гетьмани!", „Ой, Дніпре!", хори: „Бють пороги", „Іван Гус", „Гамалія", „Радуйся, ниво" та ще неодне інше. Усі ці твори стали зразками правдивої музики до Шевченкових слів, вони стали водночас вихідною точкою новітньої української музики взагалі.

*

У нас уже з початком 1870 років львівська українська публика почула, як велику на ті часи новину, сольоспів Анатоля Вахнянина „Була колись Гетьманщина" в виконанні самого таки композитора (бас). Вахнянин написав ще кілька інших Шевченківських басових соль із фортепіяном, та тепер вони вже... позабуті. У цих творах композитор силкується наблизитися до Лисенківського способу віддавати музикою Шевченківські думки (стилю).

Сучасно з першими виступами Лисенка та А. Вахнянина — правда, дуже неподібними! — Буковина в особі одного лише Сидора Воробкевича (1836—1903) творить багатий Шевченківський музичний репертуар (запас творів), виключно на чоловічий хор. Воробкевич — дитина змінченої австрійської тоді Буковини, так сильно пересяк був німецькими піснями на чоловічий хор (їх цілими сотнями радо співали й тут у нас), що у своїх свого часу дуже поширених хорах до слів Шевченка попав у гострий розріз між словом і музикою — і неодне місце в цих його творах нас тепер разить. Алеж такі „Думи мої" та „Огні горять" ще й досі наші хори співають.

На переломі минулого й теперішнього століття, коли новий Лисенківський напрямок починає і в нас запускати що раз глибше коріння — обидва тутешні композитори Остап Нижанківський (1862—1919) та Денис Січинський (1865 1909) дали лише по кілька творів до слів Шевченка. Нижанківський у сольовій пісні „Минули літа молодії" з достроєм скрипки й фортепіяну дав, мабуть, єдиний на свою, й так невеличку, творчість Шевченківський твір — зате Січинський написав уже великий твір із орхестрою (кантату) „Лічу в неволі", що стоїть гідно побіч його найчільніших пісень та недокінченої опери „Роксоляна". Теж і Віктор Матюк (1852—1912), хоча визнавець старогалицького напрямку, що спирався на давнішу італійську музику, дав нам уривки із кантати „Гамалія". Це незабутий, непрослідженний рукопис, а проте композиція твору визначається гладкістю і викінченням форми, прикмети — такі наскрізь Матюкові. І взагалі в нас не багато музичних композицій до слів Шевченка ходило (й досі ходить) у рукописах і переписах. Згадатиб тільки музику до „Гамалії" Івана Біликовського (1846—1922), що її виконували в нас і на Буковині „Бояни" й гімназійні хори, і що загально дуже подобалась. До цієї групи композиторів треба залічити ще й талановитого Генрика Топольницького (1864—1920), що його хорові композиції до Шевченкових більших творів („Хустина", „Пеберендя", „Три шляхи") й досі виконують, бо всі вони вражають нас своєю великою мельодійністю.

В сучасній добі, перший у нас, тут, справжній „лисенковець", невтомний дослідник народньої пісні Філярет Колесса (*1871) дав кілька мішаних, чоловічих та жіночих хорів до Тарасових слів. Всі ці гарні, чепурні дрібнички, повні життя та розмаху — згадати хочби „Якби мені черевики" чи „Утоптала стежечку" — співають радо всі наші хори, почавши від міських „Боянів" аж до сільських читальняних хорів, та все подобаються й найвибагливішим слухачам, що привикли до складної чужинної музики.

Справжню нову добу в нашій Шевченківській музичній літературі, хоч оперту на Лисенкових здобутках, але зовсім неподібну до минулого, починає Станислав Людкевич (*1879). Від Лисенка він перейняв форму Шевченківської кантати з орхестрою, але розбудовує її в велитенських розмірах, даючи орхестрі щось більше, ніж самий дострій до хору — він робить її рівнорядною з хором. Його велична кантата „Кавказ" на мішаний хор із великою орхестрою, це радше цикль (звязок) чотирьох кантат, що вяжуться одна з одною змістом слів. Тут сила Шевченкового слова віддана нераз і сніше, ніж не в одному творі Лисенковому. Є це твір, що не лишень музично, але й взагалі, означає нову добу в способі розуміння Тарасової поезії, поезії боєвої, поезії визвольницької! В тому самому дусі написав Людкевич і інші хори з орхестрою до слів Шевченка: чоловічий хор „Косар" та мішаний хор „Заповіт", а також кілька Шевченкових сольоспівів — згадатиб тільки досить знане: „За байраком байрак". І тут, не вважаючи на сумні слова, зовсім інший дух, ніж у подібних Лисенкових творах.

До напрямку Людкевича зближується Василь Барвінський (*1888) у „Заповіті" на мішаний хор і з орхестрою та в кількох сольо-співах з фортепіяном, н. пр., „Ой люлі, люлі!" З сучасних львівських композиторів згадаємо тут іще Нестора Нижанківського (1893—1940) з його, правда, коротенькою жартівливою пісенькою „На городі пастернак" із „Гайдамаків" Шевченка на мішаний хор — але як же майстерно написано; Це зразок нового, життерадісного підходу до Тарасової поезії. В подібному дусі видержані й композиції до слів Шевченка автора цих рядків: кантата „Вибір гетьмана" на мішаний хор із фортепіяном та без нього. Із сучасних композиторів, що писали музику до Шевченкових слів, у зовсім своєрідному дусі, назвемо ще Зиновія Лиська (дуже цікаве гарне тріо для трьох баритонів у дострою фортепіяну „У тієї Катерини" й ін.), Романа Сімовича (сольо „Хустина" з достроєм збільшеної камерної орхестри, себто: скрипки, фортепіяну, чельо), Миколу Колессу й ін.

Окрему музичну рідню творять два львівські композитори о. Йосиф Кишакевич (*1872) та Богдан Вахнянин (*1883). Вони залюбки послуговуються формою великої кантати з орхестрою, але нагадують не Лисенка й не Людкевича, а більше — Січинського, хоч і не без дрібних новітніх впливів. Шевченкові кантати Кишакевича як „Катерина" (із повним життя місцем „Разом поставали" у 2. частині), „Калина", „Котляревському" писані мельодійно. Богдан Вахнянин від досить простих речей, як ось передвоєнна „Дума з Невольника" на мішаний хор з фортепіяном, дійшов до композиції „Гайдамаків" — чотири великі кантати на хори, соля та орхестру. Тут пригадує він місцями стиль опер: „Купало" Анатоля Вахнянина та „Роксоляна" Січинського.

Зокрема ще треба тут згадати про деякі композиції Ярослава Ярославенка - Вінцковського (*1888), що його пісні до слів Шевченка виконували перед війною гімназійні та сільські хори.

*

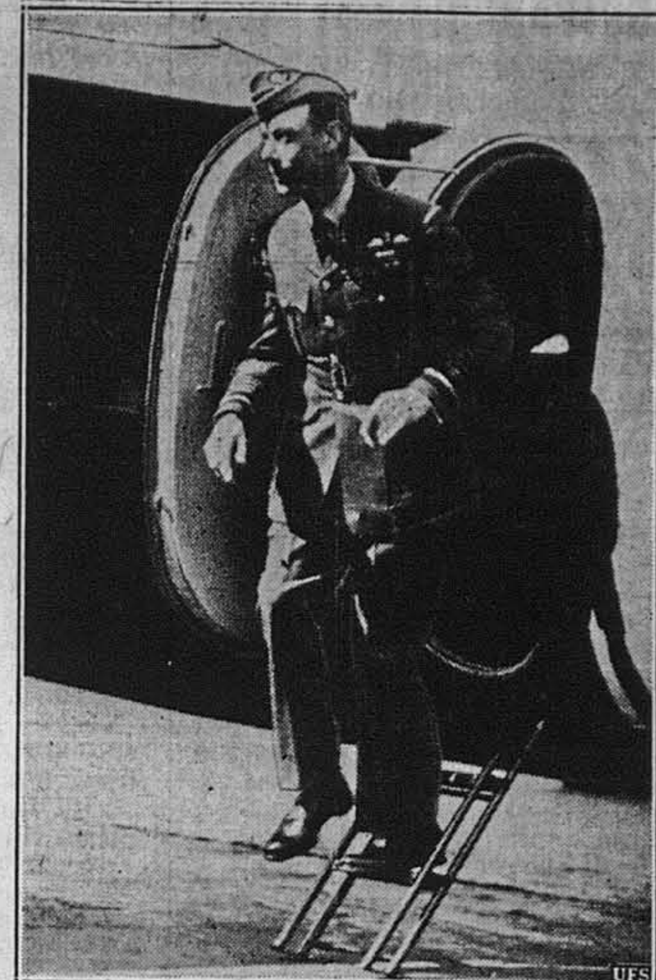
Наддніпрянщина від смерти Лисенка до большевицького заливу в ділянці Шевченківської музичної літератури дає лише дрібні хори й сольоспіви. Тут слід згадати „Заповіт" Кирила Стеценка (1884—1922) на мішаний (і на чоловічий) хор — простеньку пісню, що принялася в народі наслідком своєї легкосхопливої мелодії, але вона таки занадто „похоронна", нема в ній правдивого музичного вислову для заклику „вставайте, кайдани порвіте". Також само одноманітною плаксивістю визначаються сольоспіви й хори Павла Сениці (*1879) та Я. Степового (1883—1921) на слова Шевченка. Теперішня У. С. С. Р. дає лише дуже скупі вісти про свою музичну творчість. Із Шевченківських річей сяк-так знані в нас нечисленні дрібні мішані хори Льва Ревуцького (*1889) та В. Радзієвського. Супроти відомих тамошних політичних обставин напевно не брак на У. С. С. Р. теж і в музиці спроб „большевизації" Шевченка...

*

З українських музик-емігрантів в Америці Михайло Гайворонський (*1892) є автором кількох хорів до слів Шевченка в дусі пів-на-пів Богдана Вахнянина та Стеценка, а другий „американець" М. Печеніга-Углицький у кількох сольоспівах із орхестрою до слів з „Гайдамаків" Шевченка зближується то до Лисенка, то до Людкевича.

Тільки про суто-українську музику до слів Шевченка. Та не бракло теж чужинців, що їх пробували на Україні, чи походячи з українських родин, дали себе захопити могутньою Шевченковою поезією і створили кілька, нераз і цінних творів до Кобзаревих слів, хочби й лише перекладених. На першому місці тут стоять чільні московські композитори XIX. стол.: Модест Мусоргський (1835—1881), що написав відому сольову пісню „Гопак" до слів із „Гайдамаків" Шевченка та ще майже в нас невідому композицію „Ой, Дніпре" до слів із тієї самої поеми — Петро Чайковський (1840—1893), потомок змосковщеної української родини, написав теж сольову пісню „Садок вишневий коло хати", а в нашу добу Р. Глієр (змосковщений француз) уклав балет, цебто великий танково-сценічний твір на повну орхестру на основі поеми „Гайдамаки".

А в нас ще донедавна радо співали пісні польського композитора Владислава Заремби (1833—1892) до Шевченкових слів (н. пр. „На городі коло броду"), хоч вони великої мистецької вартости не мають.

КОРОЛЬ ОГЛЯДАЄ ЛІТАКИ. — Король Юрій в уніформі військового летуна вичалює із англійського літака системи Флемінго. Король оглянув його. Премієр Англії Чорчил сказав у парляменті, що британські літаки тепер ліпші ніж німецькі, але німці мають їх більше.

З ЛИТОВСЬКОГО ЖИТТЯ

І. ЛИТОВСЬКИЙ ЗІЗД У ФІЛЯДЕЛЬФІ.

В них 1. і 2. вересня б. р. відбудеться в місті Філядельфії сойм американських литовців-народовців. Наради відбудуться в "Lithuanian Music Hall".

Головна ціль того національного зїзду: піддержати інтензивну дальшу боротьбу за повну незалежність Литви і запротестувати проти московсько-совєтської грабежі.

Надіються, що в тім зїзді візьмуть між іншим участь це й дипльоматичні представники Литви, а то п. Павлюс Задеікіс з Вашинґтону, та п. Йонас Будрис, ґенеральний консуль з Ню Йорку, славний провідник литовських повстанців в Клайпеді.

Ми певні, що цей литовський зїзд заінтересує теж і українців, зокрема американсько-українські політичні організації. Адреса для евентуальних листів чи телеграм така:

Lithuanian National Convention
Lithuanian Music Hall
Tilton St. & Allegheny Ave.,
Philadelphia, Pa.

II. ЮВИЛЕЙ ЧАСОПИСУ І РЕДАКТОРА.

Антанас Кнейжис, Литовський редактор.

Цього року минає 25 літ, як в Бостоні почав виходити литовський часопис „Дарбінінкас" („Робітник"), орган литовських християнських робітників. З ювилеєм цього часопису треба злучити і 25-літний ювилей його редактора — п. Антанаса Кнейжиса. Спочатку працював він як помічник редактора, а тепер є редактором. Це є людина з широкою освітою і знаменитий бесідник. Відграє першу ролю в життю американських литовців; є дуже активний і віддається як журналістично-літературній праці, так і суспільній.

К. В.

ПАМЯТАТИ НА РЕЄСТРАЦІЮ!

ЗАКОН ВИМАГАЄ, ЩОБ КОЖЕН ЧУЖОЗЕМЕЦЬ ЗАРЕЄСТРУВАВ СЕБЕ ВПРОДОВЖ ЧОТИРЬОХ МІСЯЦІВ І ПОДАВ ВІДТИСКИ СВОЇХ ПАЛЬЦІВ ФЕДЕРАЛЬНОМУ УРЯДОВІ.

ХАЙ КОЖЕН, ЩО НЕ МАЄ ДРУГИХ ГОРОЖАНСЬКИХ ПАПЕРІВ, ЗГОЛОШУЄТЬСЯ ЗАРАЗ ДО НАЙБЛИЖЧОГО ПОШТОВОГО УРЯДУ ЗА ВІДПОВІДНИМИ БЛЯНКЕТАМИ И ІНФОРМАЦІЯМИ.

ХТО НЕ СПОВНИТЬ СВОГО ОБОВЯЗКУ І НЕ ЗАРЕЄСТРУЄТЬСЯ, БУДЕ КАРАНИЙ. ХТО ЗАРЕЄСТРУЄТЬСЯ, БУДЕ ПОЧУВАТИСЯ ТАКСАМО БЕЗПЕЧНИМ, ЯК І ГРОМАДЯНИН.

ТОМУ НЕ ВІДКЛАДАЙТЕ СВОГО ОБОВЯЗКУ, А СПОВНІТЬ ЙОГО НЕГАЙНО!

Роман Крохмалюк.

ЯК ДОБУВАЮТЬ СКАРБИ ЗО ДНА МОРЯ

У щоденній пресі доводиться читати часто вістки про те, як добувають затоплені кораблі та скарби зо дна моря. Здавалосяб — досить сягнути рукою, і станеш міліонером... Та воно не так. Усе те добро, що нераз від віків спочиває на дні моря, поки-що певніше збережене, ніж у найбільш відпорному трезорі.¹) Його береже сильний-силезний сторож — тиск води, що, як відомо, росте з глибиною. А коли взяти під увагу, що багато затоплених кораблів лежить нераз сотки метрів глибоко, то можна дуже легко вичислити, який величезний тиск у морських безоднях.

А проте люди стараються видерти морським безодням ці скарби.

Зацікавлення затопленими скарбами зросло сильно після світової війни. Навіть поутворювано багато товариств, що переводять послідовно досліди над затопленими кораблями та займаються тим, як їх добути.

Тепер, як обчислено, пересічно тоне на всіх морях нашої Землі до тисячки кораблів на рік. А тонуло їх здавендавна дуже багато, й містили вони у свому нутрі безмірні скарби. Згадатиб тільки про воєнні човни римського консуля Мумія з 150. р. перед Христом, із дорогоцінностями, пограбованими ним у грецькому місті Коринті — всі вони потонули недалеко римського побережжя. А кілько затопилося в XVI. і XVII. ст. еспанських кораблів, навантажених усяким добром, вивезеним із Америки!

Один із найбільших скарбів, що лежить на дні моря, це безумовно скарб еспанської т. зв. „Непереможної Армади". В 1588. році виплило 160 еспанських кораблів, щоб підбити Велику Британію. Недалеко західнього побережжя Шотляндії гураган знищив майже всі кораблі враз із величезним скарбом. Його вартість обчислюють на міліярди. Нурці визначили докладно місце затоплених кораблів „Армади"; вони навіть бачили скрині, навантажені золотом. На жаль, підморські струми та велика глибина води в цьому місці не дозволяють поки-що нічого добути.

У заливі Віго, недалеко еспанського побережжя, лежить у розмірно невеликій глибині (130 м.) ціла еспанська фльота. Вона навантажена золотим піском, що його везли з перуанських копалень. Тут напали на неї англійські та голяндські кораблі (1703. р.). Коли еспанці побачили, що програють битву, самі затопили свої кораблі, щоб скарб не дістався в руки англійців.

Історія мореплавства начисляє подібних випадків багато, що тонули зі скарбами кораблі. Згадатиб тільки ще випадки з останніх двох десятків літ. Загально відоме — нещастя пароплава „Титаніка", що наїхав на льодову скалу; з ним затонули гроші та дорогоцінності вартости 20 міліонів долярів. Усе це лежить у глибині 12,000 стіп, де вже немає доступу жадна людська сила. В 1912. році затонув пароплав "EMPRESS OF INDIA", кілька міліонів пізніше "OCEANA". З останнього вдалося добути золота та срібла на загальну суму 2 міліонів долярів. Число затоплених кораблів збільшилося значно в часі світової війни.

***

Уже від найдавніших часів люди старалися добувати з затоплених кораблів вартісні предмети. Коли корабель не лежав глибоко, зручні нурці скакали в воду й витягали дрібніші речі. Щоб скорiше дістатися на дно моря, вони обтяжували себе камінням. Але що людина не може довго видержати без віддиху, то нурці бували в воді всього до кількох хвилин. Тай найбільша глибина, що її досягав такий нурець, може доходити всього сто стіп. Бо й найсильніша людина може набрати в легені всього несповна 5 кварт повітря. Але при видиху мусить залишитися в легенях одна кварта, отже ріжниця межи вдихом і видихом — 4½ кварти. З цього виходить, що коли тиск води такий сильний, що зможе стиснути 5 кварт повітря до обему одної, то в цьому ніякий нурець не видержить.

Такий прилад, що мав би екслюбувати працю нурців на дні моря, перший придумав англійський столяр Вилиям Фипс. Оповідають, що Фипс прийшов до свого винаходу чисто тим випадком. Він тримав у руці звичайний дзвінок і з необережности пустив його до ведра, наповненого водою. Коли його витяг, запримітив, що дзвінок був усередині до половини сухий. Повітря, що знаходилося у дзвінку, зі спадом дзвінка на дно ведра, не допустило води досередини. При грошевій допомозі англійського уряду Фипс вибудував свій прилад та назвав його підводним дзвоном для нурців.

З допомогою цього приладу Фипсові вдалося добути золото та срібло з декількох затоплених кораблів. Щоб могли працювати у глибших місцях, допроваджували до середини дзвона кишкою стиснуте повітря, що випирало воду та вирівнювало тиск.

Згодом, коли люди винайшли окремі одяги для нурців, які дозволяли їм на свободу рухів, закинено підводні дзвони.

***

Перший одяг для нурців винайшов німецький інжинер Клінгерт 1797. р. Він був зроблений із непромочного гумового матеріялу. Нурець брав на голову шолом, до якого усмоктували (впомповували) через кишку стиснуте повітря, щоб вирівняти ріжницю в натиску води знадверха та повітря всередині. Ці одяги, та ще з англійська скафандрами, давали вже нурцеві деяку свободу рухів. З допомогою скафандрів осягнуто глибини до двіста стіп. Глибше опускатися було небезпечно з огляду на великий тиск води.

Скафандри були довший час єдиним одягом нурців. Аж 1912. р. винайшли два німецькі інжинери брати Бернард та Гайнріх Дрегери новий одяг, який вживають ще й досі в підморській техніці. До одягу Дрегера є прикріплені особливі апарати. В одному з них знаходиться сильно стиснуте повітря, в другому кисень. Крім того, зужитий нурцем кисень регенерується (відновлюється) під впливом відповідних хемічних складовин так, що нурець може залишитися під водою кілька годин. З одягом Дрегера осягнуто глибини до 450 стіп. Нижче цієї глибини тиск води такий великий, що його не видержує жадна людина.

Але й ці труднощі, вдалося сучасній техніці перебороти. Кілька літ тому німецький інжинер Ґаль спорудив панцирний одяг (для нурців), що цілком унезалежнював нурця від назверхнього тиску води. Самий одяг зроблений із найліпшої сталі, важить кругло 800 фунтів. Цей панцирний одяг дозволяє працювати в глибинах до 750 стіп.

Коли місце, де мав би знаходитися затоплений корабель, не є докладно відоме, підморська техніка посугується відповідно спорудженими санками. Але нераз і це не помагає. Підморські струми пересувають нераз корабель із місця на місце, а то й присипують його грубою верствою піску, чи намулу. В таких випадках добру службу роблять протички (зонди), що їх кидають із корабля в море. Залізна протичка пробиває силою свого тягару намул, а відповідно споруджений електричний апарат дає дзвінком знати, коли вона натрапить на метачисленні.

Нурець, що працює на дні моря, послуговується відповідно зробленими світлокидами (рефлекторами), що освічують йому місце праці. А відповідні долота, сверла та молоти, що працюють під впливом стиснутого повітря, дозволяють нурцеві розбивати підморські скелі та усувати всякі інші перепони, що стоять йому на перешкоді. Щоб дістатись до середини корабля, нурець розтинає (стоплює) з допомогою стисненого кисня (який горить і під водою) панцирні плити корабля.

Коли затоплений корабель ще не дуже пошкоджений, то пробують і його добути. З мілких місць добувають корабель, чи човен сталевими ланцюгами та линвами, що їх переводять у кількох місцях під кораблем. Та коли корабель глибше, тоді послуговуються особливими понтонами²). Їх прикріплюють з обох боків до корабля й наповнюють стиснутим повітрям, яке підносить понтони разом із кораблем на поверхню моря. Є це незвичайно тяжка справа, що вимагає великої практики. Буває, що корабель виплине на поверхню, алеж із огляду на нерівномірний розклад тягару він перевертається і знов тоне.

Сучасна техніка старається всіма способами побороти всі перепони, що їх нам ставлять морські глибини. Великий розвиток підморської техніки в останніх кількох роках каже нам сподіватися, що люди незабаром будуть почувати себе в морських безоднях так певно й так добре, як і на землі...

¹) трезор — французьке слово сховок у вогнетривалій касі.

²) Невеличкі човни з плескатим дном, на них звичайно наводять мости для переправи війська, також міст на таких човнах зветься понтон.

ВБИВНИК ТРОЦЬКОГО.— Жак ван ден Дрешд, знаний теж як „Френк Джексон", що вбив джаганом Льва Троцького, лежить поранений у шпиталі в Мексику Місті. Його побили сторожі Троцького. Колишній російський провідник назвав Дрешда агентом совєтської поліції ГПУ, заки сам помер. Троцький довіряв убивникові як свому приятелеві.

ЗАМІШАНА В ЗЛОЧИНІ.

Сильвія Агелоф, літ 31, мешканка Бруклина, підозріла як та, що представила вбивника Львові Троцькому. Вона працює як суспільна робітниця в нюйорському муніципалі.

ПОСМЕРТНІ ВІСТІ

По довгій недузі помер 23. серпня 1940. в 10. годині рано, в Розвелт Гол Шпиталі, член Бр. св. Василія, від. 168. У. Н. Союзу, в Перт Амбой, Н. Дж., ВАСИЛЬ ПУТІКЕВИЧ.

Покійний прожив 60 років. Походив зо села Сериїни, повіт Вогатин, Західня Україна. До У. Н. Союзу вступив 22. червня 1928. року. В старім краю полишив жену Катерину, доньку Павлину і сина Ярослава, як також в Америці доньку Марію і внука Михайла.

Похорон відбувся 26. серпня 1940. з погребового заведення Samuel P. Kanai, 433 State St., при участи членів Бр. Василія, родини, односельчан і знайомих. Тлінні останки Покійного відпроваджено на Атан Цвинтар в Перт Амбой, Н. Дж.

Хай американська земля буде Йому рідна як українська. Спи, наш, дорогий Брате вічним сном, а американська земля хай буде Тобі пером!

Пилип Манич, секр.

ПРАЦЯ — ЦЕ ОДИНОКИЙ СПАДОК

ВІШІ. — Маршал Петен закликав молоді, що вона мусить готовитись до тяжкої праці в будуччині. Праця, казав він, це є одиноке багатство, яке може тепер старе покоління передати молоді.

СОВЄТСЬКО-ЯПОНСЬКА ЗГОДА

ТОКІО. — Є дальші познаки, що іде до трівкого замирення між Японією і Совєтами. Уже дійшло до порозуміння в справі установлення комісії, що має полагодити граничні спори між контрольованим Японією Манчуко й Зовнішньою Монголією, що є під впливом Совєтів. Саме на тій спірній границі велися довгий час криваві бої між японськими і совєтськими військовими частинами.

ТАРЗАН, ч. 90. Визов малого Кейда.

Воюючи з цілої сили, Богду вхопив одного племінника, щоб його завести до Тарзана.

Малпа закинула бідному на плече й утікла.

Та несподівано малий хлопець з витягненою стрілою заступив йому дорогу. Це був малий Кейдо, приятель Тарзана. Але якраз його вибрала доля, щоб перешкодив ратунковi для Тарзана.

Напнята стріла Кейда висмикнулася й летіла просто на Богду.